

NAŠE HRÔZYPLNÉ DEJINY

ZA VŠETKO (NE)MÔŽE ŠTÚR

Róbert Beutelhauser

Ilustrovala
Katarína Slaninková

ZA VŠETKO
(NE)MÔŽE
ŠTÚR

NAŠE HRÔZYPLNÉ DEJINY

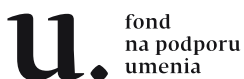
ZA VŠETKO
(NE)MÔŽE
ŠTÚR

Róbert Beutelhauser

Ilustrovala
Katarína Slaninková

slovart

Projekt podporil z verejných zdrojov

Text © Róbert Beutelhauser 2018

Illustrations © Katarína Slaninková 2018

Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., Bratislava 2018

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy sa nesmie reprodukovat ani šíriť v nijakej forme ani nijakými prostriedkami, či už elektronickými, alebo mechanickými, vo forme fotokópii či nahrávok, respektíve prostredníctvom súčasného alebo budúceho informačného systému a podobne bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

ISBN 978-80-556-3497-5

OBSAH

Úvod	7
Habsburger t(r)est	10
Hádkyplná časová os	20
Národné iskrenie	25
Najskôr jazyk... ale aký?	30
Jeden jazyk dobrý, dva lepšie a tretí najlepší	42
Veľký šťúrkvíz	49
Aby bolo jasné	64
Vrah číha v chalupách	70
Len nech sme kultúrni!	79
Rok nádeje a sklamanie	93
Od nádeji k nádeji	116
Porážka monarchie, nádej pre Slovákov	125
Memorandum slovenského národa	134
Tatica či Matica slovenská	141
A zas tá škola!	148
Kto je kto v národnom (o)brodení	155
Epilóg	169

ÚVOD

Dost bolo hrôzypľnej histórie, ktorá nie je plná hrôzy, dost bolo našej histórie, ktorá ani nie je až tak veľmi naša. Nadišiel čas, aby sme prestali hovoriť o dejinách, ktoré tvorili iní. Teraz si konečne povieť niečo o našej, slovenskej histórii.

Nie, nepreskočilo mi, teda aspoň myslím. To sa

len pri našej exkurzii dejinami dostávame do 18. storočia, obdobia osvietenstva, času, keď sa z feudálneho spoločenstva začínajú vyčleňovať moderné národy.

Dokelu, už sa vyjad-

rujem ako naši politici, takže ešte raz. Do 17. – 18. storočia mali ľudia čo robiť, aby sa dožili zajtrajška, a preto im bolo ukradnuté, či sú Slováci, Maďari, Nemci alebo Huróni. No zrazu sa mali lepšie, deťom pribudlo viac voľného času, ktorý vďaka dobrým rodičom a Márii Terézii začínajú tráviť v škole. A títo vzdelaní ľudia vždy viac špekulujú nad životom a svetom. Popri mnohých prevratných úvahách si uvedomia, že v kráľovstve, ktorému vládnu Habsburgovci, žijú skupiny ľudí s rozdielnymi jazykmi i zvykmi. Tie skupiny sa nazývajú národy a proces uvedomovania si, do ktorej skupiny patríme, zas národné obrodenie.

MODERNÝ ČLOVEK
MUSÍ MAŤ IPHONE.

A MAL BY MAŤ
ASPOŇ MOTORKU.

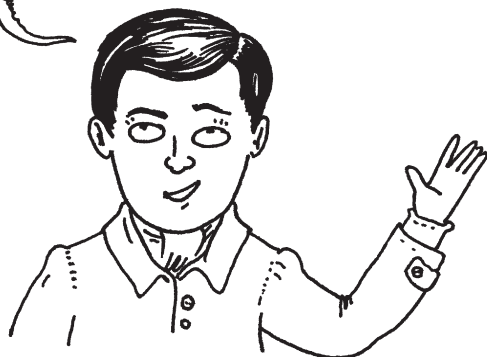
A NAGÉLOVANÉ VLASY.

MODERNÝ
NÁROD MUSÍ
MAŤ VLASTNÝ
JAZYK.

MAL
BY MAŤ
SLÁVNU
HISTÓRIU.

A
SKVELÝCH
VODCOV.

TÝCH UŽ PREDSA MÁ... NÁS.

Na začiatku slovenského národného obrodenia boli Habsburgovci... pri tejto myšlienke sa určite všetky kostry tejto mocnej dynastie obrátili vo svojich honosných hrobkách. No skutočne, nebyť osvieten-ských panovníkov Márie Terézie a Jozefa II., tak by toto národné prebúdzanie Slovákov prišlo oveľa-oveľa neskôr. Keďže o Marke Terke a jej nepodarenom synátorovi zaiste vieš všetko, začneme pekne zhurta. Presne tak, ako robia učitelia, keď sa im nechce učiť. Dáme si test.

HABSBURGER T(R)EST

1. Na počiatku vlády prvej ženy v habsburskej monarchii bola pragmatická sankcia, čo je:

- a) zákon, ktorý bol prijatý v Prahe a mal automaticky postihovať všetkých odporcov žien;
- b) zákon, podľa ktorého na čele habsburskej monarchie mohla byť aj žena;
- c) zákon, ktorým sú trestaní všetci muži, čo neposlúchajú svoju manželku;
- d) nie je to žiaden zákon, ale výsada, podľa ktorej treba dať pri vstupovaní do miestnosti ženám prednosť.

2. Manželom Márie Terézie bol František Lotrinský, ktorý sa na Slovensku stal známym tým, že:

- a) ako prvý Habsburgovec zdolal Lomnický štít a na vrchole vyhlásil, že tu treba postaviť observatórium;
- b) svojím príkladom všetkým slovenským mužom dokázal, že nie je hanbou, keď v manželstve je známejšia a dôležitejšia žena;
- c) vyslovil: „Bratislava, krásavica na Dunaji,“ a táto myšlienka sa stala sloganom, ktorému mnohí Bratislavčania na stovky rokov uverili... no my vieme svoje;
- d) ako úspešný podnikateľ mal slabosť pre Záhorie, kde položil základy továrenskej výroby na Slovensku.

3. Jedna z najdôležitejších zmien sa nazýva „tereziánsky urbár“. Podstatou tejto reformy bolo:

- a) nariadenie, podľa ktorého zakázali súdne procesy s čarodejnicami;
- b) príkaz začať stavať murované domy a šetriť tak lesy;
- c) súpis všetkej pôdy užívanej poddanými, majetku v monarchii, na základe čoho potom určovali dane;
- d) zákaz všetkých ľudových povier a zvykov, ako napríklad veľkonočných polieváčiek.

4. Ďalšia dôležitá reforma bol školská. Na jej základe bolo nariadené:

- a) že všetci rodičia sú povinní dávať svojim deťom desiatu;
- b) aby učitelia nebili svojich žiakov po rukách, pretože potom doma nemôžu pomáhať;
- c) že všetky deti v monarchii musia chodiť do školy;
- d) že v júli a auguste sú v celej monarchii prázdniny.

5. Prvý veľmi dôležitý zákon Jozefa II. je tolerančný patent, ktorým nariadil:

- a) slobodu vierovyznania v habsburskej monarchii;
- b) že kočísom je tolerované vypíť dve pívá alebo pollitra vína denne;

- c) aby sa všetky národy v monarchii navzájom rešpektovali;
- d) že bude tolerované mnohoženstvo, aby sa zvýšil počet obyvateľov monarchie.

6. Prevratným zákonom bolo zrušenie nevolníctva, ktoré znamenalo:

- a) že všetci ľudia sú si rovní;
- b) že poddaní už nie sú osobne závislí od svojho zemepána;
- c) že všetci mnísi a mníšky sú voľní, teda môžu opustiť svoje kláštory;
- d) že nespokojné manželky alebo manželia môžu bez problémov z manželstva vycúvať.

Že o ničom z toho ani netušíš? Nič to, už si ako váš riaditeľ, stačí sa múdro tváriť. Ak chceš predsa len niečo vedieť, prečítaj si správne odpovede.

1. Tento zákon by mali poznať a chváliť všetky dievčatá, pretože hovorí, že v prípade, ak pánovník nebude mať mužského nástupcu, môže sa ním stať aj žena. Teda správna možnosť je **b)** a tento zákon má na svedomí uhorský kráľ, rímsko-nemecký cisár Karol VI. Samozrejme, jedna vec je zákon prijať a druhá zabezpečiť, aby bol naplnený. A o tom, ako sa my chlapi zmierujeme s tým, že by nám mala vládnuť žena, by Marka Terka, ktorá sa vďaka pragmatickej sankcii v roku 1740 dostala na uhorský trón, vedela napísať skutočne hororový román.

2. Či sa František Lotrinský vyteperil na Lomničák? Netuším, pochybujem, že by ho očaril Prešporok, aj keď tu osem rokov pôsobil ako uhorský miestodržiteľ, funkciu správcu Uhorska neznášal asi tak ako ty sobotné vysávanie. František mal s Máriou Teréziou 16 detí, no ich manželstvo teda veľmi vzorné nebolo. Správna odpoveď je **d)**, pretože František Lotrinský je predovšetkým známy ako neúspešný vojvoda a geniálny podnikateľ, ktorý zlatom neplnil len vlastné truhlice, ale svojimi investíciami pomohol najmä Záhoriu. V Holíči založil významnú manufaktúru na výrobu keramiky a v neďalekom Šaštíne zas textilnú manufaktúru, kde pracovalo až 20 000 ľudí.

3. Marka Terka ako osvietenská panovníčka robila opatrenia, ktoré sa ľuďom veľmi nepáčili. Nevieš si predstaviť, koľko ľudí napálila, keď zakázala vtedy veľmi populárnu atrakciu – pálenie čarodejníc. Popularitu jej nezvýšilo ani zrušenie ľudových povier, a keďže ešte Greenpeace neexistovalo, nik ju nepochválil ani za ochranu lesov.

Podstatou urbáru však bol súpis všetkej pôdy užívanej poddanými, teda **c)**, a na základe tohto súpisu sa určovali dane. Kebyže žiješ v 18. storočí a máš dom, musíš raz alebo dvakrát do týždňa pracovať na pánskom. Stačí ti? Tebe možno áno, no pánom to nestačilo. Chceli aj desatinu úrody. Cirkev nebola milšia, tiež chcela desatinu. Stačí ti? Ak tušíš, že tvojmu pánovi nie, nemýliš sa, pretože jeden dom musel odovzdať ešte 2 sliepky, 2 moriaky, 12 vaječ a 30 poddaných muselo každý rok dodať jedno teľa. Nestačí? Nie nestačí, lebo každý poddaný, čo mal dom, musel raz ročne zaplatiť 1 zlatý (krava stála okolo 30 zlatých). Super život, stále vieš, na čo robíš.

4. Pri tejto otázke končia všetky žarty a citlivejším detským dušiam možno aj naskočí husia koža. Áno, to vie každý – Mária Terézia ukončila zlaté detské časy a zaviedla povinnú školskú dochádzku. To už asi vieš, ale to, čo zaiste nevie ani tvoj dejepisár, je fakt, že to presne tak nebolo. Povinnú školskú dochádzku totiž zaviedla len v rakúskej časti monarchie, v uhorskej to má na svedomí jej syn Jozef II. Napriek tomu za správnu odpoveď môžeme považovať c). Školská reforma totiž spôsobila, že vzdelanie prestalo byť výsadou bohatých a do školy mohli chodiť dokonca aj dievčatá. No fakt!

5. Jozef II. toho toleroval dosť málo, a aj preto ho šľachta, cirkev a mnohí iní začali tolerovať až po jeho smrti. Ak si myslíš, že by toleroval mnohoženstvo, si na veľkom omyle. Bol dvakrát ženatý, obe manželky mu zomreli a už sa viac neoženil, aj keď sa to od neho očakávalo. Zaoberať sa tým,

či v krčmách pijú kočiši alko či nealko pivo, zas bolo pod jeho úroveň. A myslieť si, že by presadzoval rovnoprávnosť národov monarchie, je naivné. Podstatou tolerančného patentu bolo tolerovanie iných vierovyznaní, teda možnosť a). Ale pozor! Tolerovanie neznamená rovnoprávnosť, no i tak tento zákon prispel k slobodnejšiemu životu v celej krajine.

6. Nevoľníctvo bolo odporné, dokonca odpornejšie ako písomka z matematiky, fyziky a chémie dokopy. Ak si raz nevoľníkom alebo nevoľníčkou, nesmieš sa sobášiť, sťahovať, chodiť do školy bez súhlasu svojho pána. Zrušenie nevoľníctva znamenalo, že poddaní už neboli takí závislí od svojho